

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Навчально-науковий центр «Школа журналістики»

Кафедра журналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

Біценко Н.М.

2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗОБРАЖАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-СМИСЛОВОЇ ВІЙНИ

Спеціальність 061 «Журналістика»

Розробник

Єрмакова І.О.

Завідувач кафедри журналістики

Тулузакова О.Г.

Гарант освітньої програми спеціальності 061 Журналістика

Фінклер Ю.Е.

Керівник навчально-наукового центра «Школа Журналістики»

Монахова Т.В.

Начальник НМВ

Шкірчак С.І.

Миколаїв – 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	«Зображальна журналістика в контексті інформаційно-сміслової війни»	
Галузь знань	06 «Журналістика»	
Спеціальність	061 «Журналістика»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	«Журналістика»	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	5	
Навчальний рік	2020-2021	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	11	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	20	
	10	
	60	
Відсоток аудиторного навантаження	33%	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Зображальна журналістика в контексті інформаційно-сміслової війни» – вивчення основ техніки та технології фотозйомки, специфіки роботи фотожурналіста та більдредактора в умовах гібридних воєн та інформаційної агресії, формувати компетенції для роботи із зображальним контентом в ЗМІ.

Дисципліна забезпечує володіння термінологічним апаратом фотомистецтва та фотожурналістики (наприклад, поняття та терміни, що функціонують у фотографічній галузі та стосуються техніки та технології фотозйомки, графічної обробки зображення, більдредагування), знання можливостей фотографічної техніки, засобів художньої виразності та особливостей побудови та сприйняття зображення, особливостей роботи зорового апарату людини та можливі маніпуляції із зображенням, що можуть впливати на сприйняття, розуміння та відтворення інформації.

Важливо зазначити, що дисципліна «Зображальна журналістика в контексті інформаційно-сміслової війни» є однією з визначальних дисциплін у підготовці журналістів/журналісток, позаяк відсоток ілюстрацій до журналістських матеріалів має тенденцію зростання, а в умовах гібридної війни візуальний контент в медіа є інструментом маніпуляцій та формування хибних смислів і спотвореної картини реальності.

Загальні компетентності

ЗК 4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, до провадження безпечної діяльності.

ЗК 7. Здатність до пошуку нестандартних підходів у розв'язанні професійних завдань.

ЗК 8. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями, методами і технологіями.

Фахові компетентності

ФК 1. Здатність цінувати та поважати різноманітність культур, вікову, соціальну, гендерну особливості кожної людини.

ФК 2. Здатність до пошуку актуальних тем, цікавих героїв та створення якісного інформаційного продукту.

ФК 3. Здатність просувати власний медійний продукт на основі здійсненого дослідження.

Програмні результати навчання

Застосування знань та розуміння (уміння):

ПРН 1. Працювати як «універсальний журналіст»: створювати текстовий, аудіо-візуальний та мультимедійний контент.

ПРН 7. Дотримання принципів і стандартів журналістики та журналістської етики.

ПРН 10. Здатність продукувати якісний текстовий, аудіо-візуальний, мультимедійний контент.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

№	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Фотографія як частина візуального контенту в сучасній журналістиці. Її місце та роль у медійному просторі. Документальна фотографія та сучасні виклики. Стандарти журналістики та їх дотримання у фотожурналістиці.	2	-	6
2	Особливості візуального сприйняття інформації зоровим апаратом людини.	2	-	6
3	Візуальний контент медіа як інструмент маніпуляцій в контексті інформаційно-сміслової війни.	2	-	6
4	Фотофейки та маніпуляції контекстом. Технології фотофейка. Фотофейки в історичному вимірі. Небезпеки та можливі наслідки зміни або неповноти контексту у фотографії. Використання образу дітей у фотофейках. Хибна атрибуція світлин – мета, задачі, наслідки. Комплексні фотофейки. Фотофейки в контексті російської інформаційної інтервенції в український медіа простір.	2	2	6
5	Маніпуляції внаслідок втручання в первинний зміст фотозображення та застосування графічних редакторів. Загрози та виклики для фотографії як джерела документального свідчення. Історична ретроспектива маніпуляцій з використанням технологій ретуші. Фотоманіпуляції з політичних та ідеологічних міркувань, естетичних міркувань, суб'єктивних міркувань фотожурналістів тощо. Знакові графічні маніпуляції сучасної доби та їх вплив на стан світової фотожурналістики.	2	2	6
6	Постановочні фотографії та їх небезпека в контексті фотографічної документальності. Постановочні фотографії у вимірі історії та	2	2	6

	сучасності. Постановки та воєнна фотожурналістика. Постановочна фотографія в сучасній гібридній війні. Технологія дип-фейків як надсучасної технології створення неправдивої інформації. Ризики та відповідальність.			
7	Засоби художньої виразності як спосіб маніпуляцій сприйняттям візуальної інформації. Особливості композиційної побудови зображення, використання кольору та освітлення. Поняття об'єкту та фону зображення, їх взаємодія в просторі фотографії. Багатопланова побудова зображення та фон як інструменти трансляції невербального повідомлення. Ракурс, лінійна та тональна перспективи, ритм, симетрія, використання ліній та діагоналей, масштаб, тотожність, контраст та нюанс як засоби художньої виразності у фотографії. Використання оптичних можливостей побудови зображення.	2	2	6
8	Стандарти журналістики, редакційні настанови та поширені маніпуляції візуальним контентом. Маніпуляції образом політика в ілюстраціях до новин.	2	-	6
9	Використання шокового візуального контенту. Естетизація смерті у фотографії. Психологічний вплив шокового візуального контенту на аудиторію та його наслідки. Правові норми створення та використання фотографічного зображення. Фотобанки та редакційні потреби. Авторське право.	2	-	6
10	Громадянська журналістика, соціальні мережі, медіагігієна, медіаграмотність в контексті відповідального використання зображення. Практика та механізми перевірки зображення. Фактчекінг.	2	2	6
	Разом	20	10	60

4. Зміст навчальної дисципліни

4.2. План лекцій

№	Теми
1	Фотографія як частина візуального контенту в сучасній журналістиці. Її місце та роль у медійному просторі. 1. Фотографія як частина візуального контенту в сучасній журналістиці. 2. Документальна фотографія та сучасні виклики. 3. Стандарти журналістики та їх дотримання у фотожурналістиці.
2	Сприйняття інформації зоровим апаратом людини. 1. Особливості візуального сприйняття інформації зоровим апаратом людини.

3	<p>Візуальний контент медіа як інструмент маніпуляцій в контексті інформаційно-сміслової війни.</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фотофейки в історичному вимірі. Небезпеки та можливі наслідки зміни або неповноти контексту у фотографії. 2. Використання образу дітей у фотофейках.
4	<p>Фотофейки та маніпуляції контекстом. Технології фотофейка.</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Хибна атрибуція світлин – мета, задачі, наслідки. 4. Комплексні фотофейки. 5. Фотофейки в контексті російської інформаційної інтервенції в український медіа простір.
5	<p>Маніпуляції внаслідок втручання в первинний зміст фотозображення та застосування графічних редакторів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загрози та виклики для фотографії як джерела документального свідчення. 2. Історична ретроспектива маніпуляцій з використанням технологій ретуші. 3. Фотоманіпуляції з політичних та ідеологічних міркувань, естетичних міркувань, суб'єктивних міркувань фотожурналістів тощо. 4. Знакові графічні маніпуляції сучасної доби та їх вплив на стан світової фотожурналістики.
6	<p>Постановочні фотографії та їх небезпека в контексті фотографічної документальності.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Постановочні фотографії у вимірі історії та сучасності. 2. Постановки та воєнна фотожурналістика. Постановочна фотографія в сучасній гібридній війні. 3. Технологія дип-фейків як надсучасної технології створення неправдивої інформації. 4. Ризики та відповідальність.
7	<p>Засоби художньої виразності як спосіб маніпуляцій сприйняттям візуальної інформації.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості композиційної побудови зображення, використання кольору та освітлення. 2. Поняття об'єкту та фону зображення, їх взаємодія в просторі фотографії. 3. Багатопланова побудова зображення та фон як інструменти трансляції невербального повідомлення. 4. Ракурс, лінійна та тональна перспективи, ритм, симетрія, використання ліній та діагоналей, масштаб, тотожність, контраст та нюанс як засоби художньої виразності у фотографії. 5. Використання оптичних можливостей побудови зображення.
8	<p>Стандарти журналістики, редакційні настанови та поширені маніпуляції візуальним контентом.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Маніпуляції образом політика в ілюстраціях до новин.
9	<p>Використання шокового візуального контенту.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Естетизація смерті у фотографії. 3. Психологічний вплив шокового візуального контенту на аудиторію та його наслідки. 4. Правові норми створення та використання фотографічного зображення. 5. Фотобанки та редакційні потреби. 6. Авторське право.
10	<p>Відповідальне використання зображення.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Громадянська журналістика, соціальні мережі, медіагігієна, медіаграмотність в контексті відповідального використання зображення. 2. Практика та механізми перевірки зображення.

3. Фактчекінг.

4.2. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Теми
1	Фотофейки та маніпуляції контекстом. <ol style="list-style-type: none">1. Технології фотофейка.2. Фотофейки в історичному вимірі. Небезпеки та можливі наслідки зміни або неповноти контексту у фотографії.3. Використання образу дітей у фотофейках.4. Хибна атрибуція світлин – мета, задачі, наслідки.5. Комплексні фотофейки.6. Фотофейки в контексті російської інформаційної інтервенції в український медіа простір.
2	Маніпуляції внаслідок втручання в первинний зміст фотозображення та застосування графічних редакторів. <ol style="list-style-type: none">1. Загрози та виклики для фотографії як джерела документального свідчення.2. Історична ретроспектива маніпуляцій з використанням технологій ретуші.3. Фотоманіпуляції з політичних та ідеологічних міркувань, естетичних міркувань, суб'єктивних міркувань фотожурналістів тощо.4. Знакові графічні маніпуляції сучасної доби та їх вплив на стан світової фотожурналістики.
3	Постановочні фотографії та їх небезпека в контексті фотографічної документальності. <ol style="list-style-type: none">1. Постановочні фотографії у вимірі історії та сучасності.2. Постановки та воєнна фотожурналістика. Постановочна фотографія в сучасній гібридній війні.3. Технологія дип-фейків як надсучасної технології створення неправдивої інформації.4. Ризики та відповідальність.
4	Засоби художньої виразності як спосіб маніпуляцій сприйняттям візуальної інформації. <ol style="list-style-type: none">1. Особливості композиційної побудови зображення, використання кольору та освітлення.2. Поняття об'єкту та фону зображення, їх взаємодія в просторі фотографії.3. Багатопланова побудова зображення та фон як інструменти трансляції невербального повідомлення.4. Ракурс, лінійна та тональна перспективи, ритм, симетрія, використання ліній та діагоналей, масштаб, тотожність, контраст та нюанс як засоби художньої виразності у фотографії.5. Використання оптичних можливостей побудови зображення.
5	Відповідальне використання зображення. <ol style="list-style-type: none">1. Громадянська журналістика, соціальні мережі, медіагігієна, медіаграмотність в контексті відповідального використання зображення.2. Практика та механізми перевірки зображення.3. Фактчекінг.

4.2. Завдання для самостійної роботи

1. Підготовка до практичних занять (опрацювання наукових і методичних матеріалів, перегляд рекомендованих відео, конспектування онлайн-публікацій).

2. Контрольна робота: аналіз використання засобів художньої виразності як художніх прийомів на прикладах робіт українських фоторепортерів.

5. Підсумковий контроль

Залік з навчальної дисципліни «Зображальна журналістика в контексті інформаційно-сміслової війни» складається з індивідуальної творчої роботи студента/-тки. Залікове завдання передбачає створення власного фотографічного проєкту та аналіз використання в ньому засобів художньої виразності як художніх прийомів.

Оцінювання знань студентів з курсу «Зображальна журналістика в контексті інформаційно-сміслової війни»:

0-29 – «незадовільно» - несистемне відвідування лекцій, відсутність на більшості лекційних та практичних заняттях, невиконання завдань;

30-59 – «незадовільно» - відвідування лекцій та практичних занять, проте низька активність в обговоренні тем навчального курсу;

60-66 – «задовільно» – відвідування лекцій та практичних занять, робота в аудиторії, виконання практичних завдань не в повному обсязі та при наявності зауважень щодо змісту та форми;

67-74 – «задовільно» – відвідування лекцій та практичних занять, успішна робота в аудиторії, творчі здібності в реалізації завдань протягом семестру, виконання завдань при наявності помилок та зауважень щодо змісту та форми;

75-89 – «добре» – відвідування лекцій та практичних занять, успішна активна робота в аудиторії, виконання практичних завдань повному обсязі, проявлені творчі здібності в реалізації завдань протягом семестру, виконання додаткових завдань з аналізу впливу психології у журналістській діяльності, успішне виконання завдань при наявності помилок чи зауважень кількістю не більше 2;

90-100 – «відмінно» – відвідування лекцій та практичних занять, успішна активна робота в аудиторії, виконання практичних завдань у повному обсязі, проявлені творчі здібності в реалізації завдань протягом семестру, виконання додаткових завдань з аналізу впливу психології у журналістській діяльності, пошук матеріалів, які висвітлюють питання курсу, написання власних журналістських матеріалів.

5.1. Питання до заліку

1. Фотографія як частина візуального контенту в сучасній журналістиці. Її місце та роль в медійному просторі.
2. Документальна фотографія та сучасні виклики. Стандарти журналістики та їх дотримання у фотожурналістиці.
3. Візуальний контент медіа як інструмент маніпуляцій в контексті інформаційно-сміслової війни.
4. Особливості візуального сприйняття інформації.
5. Класифікація маніпуляцій, що здійснюються завдяки використанню фотографічних зображень.
6. Фотофейки та маніпуляції контекстом. Технології фотофейка.
7. Фотофейки в історичному вимірі.
8. Небезпеки та можливі наслідки зміни або неповноти контексту у фотографії.
9. Використання образу дітей у фотофейках.
10. Хибна атрибуція світлин – мета, задачі, наслідки.
11. Комплексні фотофейки. Фотофейки в контексті російської інформаційної інтервенції в український медіа простір.
12. Маніпуляції внаслідок втручання в первинний зміст фотозображення та застосування графічних редакторів.
13. Загрози та виклики для фотографії як джерела документального свідчення.

14. Історична ретроспектива маніпуляцій з використанням технологій ретуші.
15. Фотоманіпуляції з політичних та ідеологічних міркувань, естетичних міркувань, суб'єктивних міркувань фотожурналістів тощо. Знакові графічні маніпуляції сучасної доби та їх вплив на стан світової фотожурналістики.
16. Постановочні фотографії та їх небезпека в контексті фотографічної документальності.
17. Постановочні фотографії у вимірі історії та сучасності.
18. Постановки та воєнна фотожурналістика.
19. Постановочна фотографія в сучасній гібридній війні.
20. Засоби художньої виразності як спосіб маніпуляцій сприйняттям візуальної інформації.
21. Особливості композиційної побудови зображення як засіб художньої виразності у фотографії.
22. Використання кольору та освітлення.
23. Поняття об'єкту та фону зображення, їх взаємодія в просторі фотографії.
24. Багатопланова побудова зображення та фон як інструменти трансляції невербального повідомлення.
25. Ракурс як засіб художньої виразності у фотографії.
26. Лінійна та тональна перспективи як засіб художньої виразності у фотографії.
27. Ритм як засіб художньої виразності у фотографії.
28. Симетрія як засіб художньої виразності у фотографії.
29. Використання ліній та діагоналей
30. Масштаб, тотожність, контраст та нюанс як засоби художньої виразності у фотографії.
31. Використання оптичних можливостей побудови зображення.
32. Технологія дип-фейків як надсучасної технології створення неправдивої інформації. Ризики та відповідальність.
33. Кадрування та обмежений кут поля зору. Повнота фотографічного повідомлення.
34. Стандарти журналістики, редакційні настанови та поширені маніпуляції візуальним контентом.
35. Маніпуляції образом політика в ілюстраціях до новин.
36. Використання шокового візуального контенту.
37. Естетизація смерті у фотографії.
38. Психологічний вплив шокового візуального контенту на аудиторію та його наслідки.
39. Правові норми створення та використання фотографічного зображення.
40. Фотобанки та редакційні потреби. Авторське право.
41. Громадянська журналістика, соціальні мережі, медіагігієна, медіаграмотність в контексті відповідального використання зображення.
42. Практика та механізми перевірки зображення. Фактчекінг.
43. Візуальний контент в медіа як потужна зброя в інформаційній війні.

Зразок «нульового» варіанту іспитового/залікового білету

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

Чорноморський національний університет ім. П.Могили
Рівень вищої освіти – магістр
Спеціальність 061 «Журналістика»

Навчальна дисципліна

ЗОБРАЖАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-СМИСЛОВОЇ ВІЙНИ

Варіант №0

Презентуйте власний фотографічний проект з використанням засобів художньої виразності та проаналізуйте використання в ньому засобів художньої виразності як художніх прийомів.

Затверджено на засіданні кафедри політичних наук. Протокол № ___ від «___» 20__ року.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

О.Г. Тулузакова
І.О. Єрмакова

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Підготовка до практичних занять: опрацювання наукових і методичних матеріалів, перегляд рекомендованих відео, конспектування онлайн-публікацій; виконання вправ і завдань	40 (10 балів x 4 заняття)
2	Контрольна робота: аналіз використання засобів художньої виразності як художніх прийомів на прикладі робіт українських фоторепортерів.	30
3	Залік	30
	Разом	100

1. Підготовка до практично-семінарських занять. Під час виконання домашніх письмових завдань необхідно дотримуватися таких вимог: перед тим, як розпочати виконувати письмове завдання, необхідно уважно ознайомитися з науковими та методичними матеріалами, усвідомити основні поняття, терміни; у разі нерозуміння звертатися до енциклопедичних та термінологічних словників, рекомендованої довідникової літератури; з'ясувати сутність сформульованого завдання.

2. Необхідно пам'ятати, що той чи інший вибір необхідно аргументувати, спираючись на авторитетні джерела.

3. Під час відповіді на практичному занятті власне і чуже усне мовлення необхідно коректно виправляти й виправлятися згідно з чинними нормами.

4. Під час обговорення питань дискусійного характеру слід дотримуватися правил проведення конструктивної дискусії, етикетних форм.

Критерії оцінювання

1. Опитування та виступи на групових заняттях – форма контролю, яка дозволяє оцінити вміння студентів самостійно опрацювати матеріал та викладати його, відповідати на запитання викладача та колег. Максимальна оцінка за відповідь на семінарському занятті – 5 балів. Критеріями для оцінювання виступають:

Оцінка 9-10 балів ставиться у випадку:

- студент вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

Оцінка 6-8 балів ставиться відповідно до попередніх вимогам, але:

- студент має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

Оцінка 3-5 бали ставиться в такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Оцінка 0-2 бали ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

2. Написання контрольної роботи.

Критеріями оцінювання виступають: 1) фахове обґрунтування потреби/чи неприпустимості маніпулятивних журналістських матеріалів, забезпечення володіння термінологічним апаратом фотомистецтва та фотожурналістики, поняттями та термінами, що функціонують у фотографічній галузі та стосуються техніки та технології фотозйомки, графічної обробки зображення, більдредугування, знання можливостей фотографічної техніки, засобів художньої виразності та особливостей побудови та сприйняття зображення, особливостей роботи зорового апарату людини та можливі маніпуляції із зображенням, що можуть впливати на сприйняття, розуміння та відтворення інформації. (20 балів); 2) опора на першоджерела відповідно до теми роботи (10 балів).

3. Презентація залікового завдання.

Під час оцінювання залікового завдання береться до уваги: володіння термінологічним апаратом фотомистецтва та фотожурналістики, поняттями та термінами, що функціонують у фотографічній галузі та стосуються техніки та технології фотозйомки, графічної обробки зображення, більдредугування, знання можливостей фотографічної техніки, засобів художньої виразності та особливостей побудови та сприйняття зображення, особливостей роботи зорового апарату людини та можливі маніпуляції із зображенням, що можуть впливати на сприйняття, розуміння та відтворення інформації.

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

1. Родигін К.М., Єрмакова І.О. Візуальний контент медіа як інструмент маніпуляцій в контексті інформаційно-сміслової війни. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019.
2. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. М.: Прогресс, 1974.
3. Березин В.М. Фотожурналистика. М., 2006.
4. Волков-Ланнит Л.Ф. Искусство фотопортрета. М.: Искусство, 1974.
5. Дыко Л.П. Основы композиции в фотографии. М.: Высш.шк., 1988.
6. Лапин А. И. Фотография как... М., 2004. 324 с.
7. Черняков Б.І. Зображальна журналістика як предмет і як об'єкт журналістикознавчого дослідження. К., 1988.
8. Черняков Б. И. Фотография в изобразительной журналистике: генезис технических и творческих возможностей. К., 1996. 119 с.
9. Шаповал Ю.Г. Фотожурналистика. Рівне, 2007.

7.2. Допоміжні:

1. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ. Вид. дім «КМА». 2015. 497 с.
2. Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. Київ. ВД «КМА». 2017. 260 с.
3. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. М.: Прогресс, 1974.
4. Морозов С.А. Творческая фотография. М., 1985.
5. Фрост Л. Творческая фотография.
6. Фрост Л. 50 фотопроектів.
7. Фрост Л. Черно-белая фотография.
8. Лойко С. Аэропорт. К.: Брайт букс, 2015.
9. Кинг Д. Пропавшие комиссары. М.: Контакт-Культура, 2005.
10. Mitchell W. J. The Reconfigured Eye. Cambridge, MA, 1992.
11. Wheeler T. Phototruth Or Photofiction?: Ethics and Media Imagery in the Digital Age. Oxford: Routledge, 2002.

7.3. Інформаційні ресурси в Інтернет:

1. Magnum Photos. URL www.magnumphotos.com
2. Восприятие и манипуляции в цифровой фотографии в 1990–2000 гг. URL <http://www.mediascope.ru/node/1491>
3. Этика цифровой фотожурналистики: обрабатывать или нет. URL <http://mediakritika.by/article/2847/etika-cifrovoy-fotozhurnalistiki-obrabatyvat-ili-net>
4. Как разоблачить фотоманипуляции. URL <http://www.ferra.ru/ru/digiphoto/79974/#.WEbL1bnKgR8>
5. Ученые проверили способность людей отличать фейковые фото от настоящих. URL <https://birdinflight.com/ru/novosti/industriya/20170719-fake-photos-test.html>
6. Почему знаменитый портрет Линкольна только на 1/8 состоит из Линкольна. URL <https://birdinflight.com/ru/mir/20170626-lincoln-fake.html>
7. В поисках Несси: Откуда взялись снимки чудовища, которое показывается только избранным. URL <https://birdinflight.com/ru/mir/20170425-20170425-nessie-fake.html>
8. Гигантские кузнечики, инопланетяне и феи: Сказочные фотоподделки. URL <https://birdinflight.com/ru/vdohnovenie/opyt/20170620-mystic-photo-fakes.html>

9. Птерозавр — не птерозавр и Мэрилин — не Мэрилин: Легендарные фотоподделки. URL <https://birdinflight.com/ru/mir/20170803-mystic-photo-fakes-2.html>
10. В Сети высмеяли фотоколлаж, который якобы является оригинальным снимком Парижа. URL <https://birdinflight.com/ru/novosti/industriya/22112017-travel-blog-paris-photo-fail.html>
11. На работах Стива МакКарри нашли признаки фоторетуши. URL <https://birdinflight.com/ru/novosti/2>
12. Стив МакКарри ответил на обвинения в использовании ретуши. URL <https://birdinflight.com/ru/novosti/20160530-mccurry-response.html>
13. Фотожурналист извинился за отретушированный снимок с Вьетнамской войны. URL <https://birdinflight.com/ru/novosti/industriya/fotozhurnalist-izvinilsya-za-otretushirovannyj-snimok-s-vietnamskoj-vojny.html>
14. Ложь в Совбезе ООН: посол Сирии выдал фото из Ирака за Алеппо. URL http://news.liga.net/news/world/14155620-lozh_v_sovbeze_oon_posol_sirii_vydal_foto_iz_iraka_za_aleppo.htm
15. Украинские фотографы усомнились в правдивости снимков Дмитрия Муравского. URL <https://birdinflight.com/ru/novosti/industriya/20160822-muravskiy.html>
16. Казнить нельзя помиловать: Как создаются и наказываются постановочные фотографии войны. URL <https://birdinflight.com/ru/professiya/20160826-znamenitye-photo-postanovki.html>
17. Ирина Попова – о том, почему глупо судить фотожурналистов за постановочные кадры. URL <https://birdinflight.com/ru/vdohnovenie/critika/ah-vy-vse-pro-mishku.html>
18. Time: Почему в фотографии факты не всегда означают правду. URL <https://birdinflight.com/ru/vdohnovenie/opyt/20160524-time-pochemu-v-fotografii-fakty-ne-vsegda-oznachayut-pravdu.htm>